

УДК 658.027:658.012

Зубко Т.Л., к.е.н., доц.,
Київський національний
торговельно-економічний університет

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено наукові підходи до сутності економічної безпеки підприємства, її основні складові та чинники, що впливають на її стан. Запропоновані методи експертного оцінювання в умовах обмеженості та неповноти інформації. Розглядається методичний підхід щодо оцінки рівня економічної безпеки підприємства. В запропонованому методичному підході складові економічної безпеки згруповані наступним чином: фінансова, техніко-технологічна, інтелектуально-кадрова, політико-правова та екологічна, силова. Відповідно до цього сформовано систему показників оцінки рівня економічної безпеки. Рекомендовано застосування методу нечіткої логіки для оцінки рівня економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, експертне оцінювання, система показників оцінки рівня економічної безпеки, нечітка логіка.

Постановка проблеми. В сучасних умовах економічна безпека країни набуває першочергового значення, оскільки вона дає орієнтири для прийняття основних соціально-економічних рішень. Окрім того, економічна безпека держави має значний вплив на діяльність вітчизняних підприємств, які постійно знаходяться під впливом великої кількості загроз, дія яких призводить до значних втрат й збитків. В таких умовах все більшу увагу приділяють дослідженням основних факторів впливу та шляхів забезпечення економічної безпеки підприємства. Забезпечення умов ефективного розвитку підприємства базується на безпеці його економічної діяльності.

Стан вивчення проблеми. Питання економічної безпеки підприємства є однією з актуальніших тем дискусій сьогодення. Серед авторів, що займаються проблемами економічної безпеки підприємства, слід виділити наступних: Андреева В.Г., Ареф'єва О.В., Бандура М.В., Башинська І.О., Бінько І.Ф., Бокій В.І., Васильців Т.Г., Верхоглядова Н. І., Герасименко О.Л., Гічова Н.Ю., Гладченко Т.М., Голюков І.В., Грунін О.А., Дашковський О.С., Денисенко М.П., Довбня С.Б., Жихор О.Б., Забродський В.Н., Захаров О.І., Ілляшенко С.М., Карачина Н.П., Капустін Н.Н., Кириченко О.А., Колпаков П.А., Краснова В.В., Кривов'язюк І.В., Ковальов Д., Кузенко Т.Б., Куценко Т.М., Лаптев С.М., Левчинський Д.Л., Лянной Г., Марченко О.М., Міщенко С.П., Мойсеєнко І.П., Мороз О.В., Новікова О.Ф., Омелянович Л.О., Плетнікова І., Пригунов П.Я., Сак Т.В., Сідан В.С., Соколенко Т.М., Соловйов А.І., Філіппова С.В., Фокіна Н.П., Шемаєва Л.Г., Шиян А.А, Шлемко В.Ф., Щеглова О.Ю. та багато інших [1-20].

Серед проблем забезпечення економічної безпеки підприємств можна назвати відсутність загальноприйнятої методики комплексної оцінки економічної безпеки підприємства.

Мета дослідження полягає у дослідженні питання створення системи економічної безпеки підприємства через формування переліку його основних показників.

Виклад основного матеріалу. Аналіз діяльності підприємств показує, що перед ними гостро стоять питання, які пов'язані з фінансовою, виробничою, технологічною, інвестиційною та інформаційною сферами діяльності. В умовах ринку нереально домогтися стабільного успіху в бізнесі, якщо не планувати ефективно його розвиток, не акумулювати

постійно інформацію про власні перспективи й можливості, про стан ринків, становище на них конкурентів і т.д.

У цих умовах нині важливого значення набуває формування системи діагностики економічної безпеки підприємства з метою ухвалення ефективних управлінських рішень, встановлення подальших перспектив розвитку підприємства.

Поняття «економічна безпека» є відносно новим в українському лексиконі, хоча воно досить поширене та давно використовується у практичній діяльності на Заході. Економічна безпека – це сукупність умов і факторів, що забезпечують незалежності національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного відновлення і самовдосконалення, здатність економіки забезпечувати ефективне задоволення суспільних потреб на національному і міжнародному рівнях.

Суб'єктами економічної безпеки виступають держава та її інститути (міністерства, відомства, податкові й митні органи, біржі, фонди і страхові компанії), а також підприємства, установи й організації як державного, так і приватного сектора економіки.

Сьогодні питання економічної безпеки підприємства є одними з найбільш актуальних і відображаються у наукових працях таких науковців:

Як засвідчує аналіз наукової літератури [1-9, 11-13, 15-20], виникає питання необхідності уточнення сутності поняття «економічна безпека підприємства».

Економічна безпека підприємства – це захищеність діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього і внутрішнього середовища, спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до зовнішніх умов без негативних наслідків для підприємства. Крім того, економічна безпека підприємства – найефективніше використання ресурсів, які забезпечують стабільне функціонування підприємства. Н. Капустін визначає економічну безпеку підприємства, як сукупність чинників, які забезпечують незалежність, стійкість, здатність до прогресу в умовах дестабілізуючих факторів.

З позиції проф. С.М. Ілляшенка [18], категорія «економічна безпека підприємства» трактується як стан ефективності, отриманий за результатами використання ресурсів та ринкових можливостей підприємством задля здійснення захисту від негативних факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища та забезпечення сталого розвитку.

Найбільш розповсюдженим вважається визначення економічної безпеки надане автором Груніним О.А.: «Економічна безпека підприємства – це такий стан господарчого суб'єкта, у якому він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів досягає запобігання, послаблення або захисту від існуючих небезпек та загроз або непередбачених обставин і в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарчого ризику» [7].

Найбільш вдало з метою уточнення та глибшого розуміння сутності економічної безпеки підприємства, на мою думку, згрупував підходи щодо визначення поняття Скриньковський Р.М. [18]:

- стратегічний (стан захисту від зовнішніх та внутрішніх небезпек);
- ресурсно-функціональний (результативне використання ресурсів чи потенціалу із виокремленням певних функціональних складових);
- ринковий (результативне використання ресурсів з метою забезпечення розвитку підприємства в ринкових умовах);
- комплексний (незалежний стан від неспокою);
- системний (гарантоване збереження рівноваги та стійкості, а також рівень захисту від різноманітних загроз);
- кримінальний (захищеність щодо економічних злочинів);
- конкурентний (присутність конкурентних переваг підприємства та ефективність функціонування підприємства у конкурентному середовищі);
- специфічний (розгляд економічної безпеки підприємства за певними специфічними ознаками та рисами).

Для забезпечення економічної безпеки на підприємстві, що являє собою цілу систему, необхідно розрізнити її основні функціональні складові.

Завдання економічної безпеки – сприяння стабільній і ефективній роботі підприємства та якнайповніша реалізація його можливостей для подальшого розвитку.

Система економічної безпеки підприємства традиційно включає такі складові:

- а) інтелектуальну і кадрову;
- б) інформаційну;
- в) техніко-технологічну;
- г) фінансову;
- г) політико-правову та екологічну;
- д) силову.

За доробками відомих вчених [2, 13] діагностику економічної безпеки підприємства зазвичай виконують у такій послідовності:

- виявлення внутрішніх і зовнішніх факторів, що визначають економічну безпеку підприємства (щодо кожної з функціональних складових), аналіз та оцінка ступеня їх впливу;
- розрахунок узагальнених показників економічної безпеки для кожної з функціональних складових;
- розрахунок інтегрального показника економічної безпеки підприємства;
- розробка комплексу заходів, спрямованих на підвищення економічної безпеки, та оцінка їх ефективності.

Наразі існує декілька методів оцінки рівня економічної безпеки підприємства:

1. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства визначається на підставі розрахунку сукупного критерію (або інтегрального показника) через знаходження та підсумовування окремих функціональних критеріїв, які обчислюються за допомогою порівняння можливої величини шкоди (збитків) підприємству та суми витрат на реалізацію заходів, пов'язаних з попередженням цієї шкоди (збитку). [3].

2. Розрахунок функціональної залежності [12].

3. Використання індикаторного методу [8].

4. Для експрес-аналізу рівня безпеки підприємства використовується підхід із використанням бальних оцінок (рейтинговий підхід) [5].

5. Метод визначення ієрархічних рівнів економічної безпеки (поточний, тактичний, стратегічний та загальний рівні) [4].

6. Графічний [9, 16].

На нашу думку тільки зважене поєднання цих методів дасть нам комплексну методику оцінки рівня економічної безпеки підприємства. При цьому слід зважати на галузеву приналежність оцінюваного підприємства та враховувати поділ показників на дві групи: стимулятори та дестимулятори.

На нашу думку, для оцінки рівня економічної безпеки підприємства найкраще застосувати метод теорії нечіткої логіки [10, 14], за допомогою якого будується модель діяльності підприємства. При цьому використовуються наступні визначення: 1) універсальна множина; 2) нечітка множина; 3) функція належності; 4) лінгвістична змінна; 5) терм-множина; 6) терм-елемент. Тобто систему показників економічної безпеки можливо оцінити методом нечітких множин.

В літературі з нечіткого моделювання рекомендується, щоб кількість входів нечіткої мережі була в межах від 5 до 7. Якщо входних факторів більше, то їх варто розподілити на декілька груп за певними логічними ознаками та налаштувати кожну групу як окрему нечітку мережу. Потім виходи цих мереж поєднуються в єдиний вихід, утворюючи багаторівневу нечітку нейронну мережу [10, 14].

Проаналізувавши наукові праці [2, 5, 13, 15-20] були відібрані показники оцінки за функціональними складовими. Тобто складено шість груп показників.

Побудова моделі оцінки рівня економічної безпеки підприємства зводиться до наступних етапів:

Етап 1 (Показники). Формується набір окремих показників X_{ij} , $i = \overline{1, N}$, $j = \overline{1, M_i}$, (де i – індекс груп, j – індекс факторів, N – кількість узагальнених груп, M_i – кількість факторів в кожній i -тій групі, які є найважливішими для оцінки підприємства). Щоб уникнути дублювання критеріїв з погляду їхньої значущості для аналізу, відібрані показники повинні оцінювати різні за природою сторони ділового, виробничого та фінансового життя підприємства, якості продукції підприємства.

Відповідно до запропонованої системи показників пропонуємо набір критеріїв, які можуть бути згруповані наступним чином: X_1 – функціонування інтелектуальної кадрової складової, X_2 – функціонування інформаційної складової, X_3 – функціонування техніко-технологічної складової, X_4 – фінансової складової, X_5 – політико-правової та екологічної складової, X_6 – функціонування силової підсистеми.

В свою чергу, комплексне значення кожної з вказаних груп може бути визначено за певними показниками. Так, функціонування інтелектуальної та кадрової підсистеми X_1 може бути оцінене за показниками: коефіцієнт плинності кадрів ($K_{плмр}$) – X_{11} , продуктивність праці (ПП) – X_{12} , фондоозброєність праці (ФО) – X_{13} , коефіцієнт раціоналізаторської активності ($K_{ра}$) – X_{14} , коефіцієнт співвідношення висококваліфікованих та кваліфікованих працівників до загальної кількості працюючих – X_{15} :

$$X_1 = f(X_{11}, X_{12}, X_{13}, X_{14}, X_{15}) \quad (1)$$

Функціональна складова – інформаційна безпека – може бути оцінена на основі коефіцієнту повноти інформації ($K_{нов}$) – X_{21} , коефіцієнту точності інформації (K_m) – X_{22} , коефіцієнту суперечливості інформації (K_{np}) – X_{23} :

$$X_2 = f(X_{21}, X_{22}, X_{23}) \quad (2)$$

Для оцінки техніко-технологічної складової економічної безпеки X_3 можна скористатись показниками коефіцієнту виробничої потужності ($K_{вп}$) – X_{31} , коефіцієнту зносу ($K_{зн}$) – X_{32} , фондоддача (ФВ) – X_{33} :

$$X_3 = f(X_{31}, X_{32}, X_{33}) \quad (3)$$

Наступною в переліку складових функціональної безпеки йде фінансова складова. Стосовно визначення її рівня думки вчених різняться. Так, зокрема, Бандура М.В. [13] пропонує проводити оцінку фінансової безпеки на основі багатофакторної моделі Е.Альтмана. Колектив авторів на чолі з Верхоглядом Н.І. [2] індикаторами фінансової безпеки вважає показники оцінки фінансово-економічного стану за чотирма групами (прибутковості, ділової активності, фінансової стійкості та платоспроможності). Ми поділяємо думку Халіної В.І. [20] і індикаторами фінансової безпеки обираємо наступні показники: коефіцієнт автономії (кавт) – X_{41} , коефіцієнт фінансування (кфін) – X_{42} , коефіцієнт покриття (кпок) – X_{43} , коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (кодз) – X_{44} , коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (кокз) – X_{45} , рентабельність діяльності (k_p) – X_{46} . Залежність матиме вигляд:

$$X_4 = f(X_{41}, X_{42}, X_{43}, X_{44}, X_{45}, X_{46}) \quad (4)$$

Наступну функціональну складову - політико-правову та екологічну, оцінюватимемо за такими показниками: коефіцієнт платіжної дисципліни ($K_{пд}$) – X_{51} , коефіцієнт якості юридичних послуг ($K_{юп}$) – X_{52} , коефіцієнт перевищення нормативного обсягу викидів

шкідливих речовин в атмосферу ($K_{\text{внк}}$) – X_{53} , коефіцієнт безпечності продукції ($K_{\text{бпр}}$) – X_{54} , коефіцієнт забруднення середовища (K_3) – X_{55} . Відповідно залежність наступна:

$$X_5 = f(X_{51}, X_{52}, X_{53}, X_{54}, X_{55}) \quad (5)$$

Останню складову – силову – оцінюємо за допомогою наступних індикаторів: коефіцієнт транспортної безпеки ($K_{\text{тб}}$) – X_{61} , коефіцієнт захищеності майна та персоналу підприємства ($K_{\text{зак}}$) – X_{62} ; залежність буде наступною

$$X_6 = f(X_{61}, X_{62}) \quad (6)$$

На основі розрахованих значень груп показників проводиться визначення рівня економічної безпеки даного підприємства:

$$Y = f(X_1, X_2, X_3, X_4, X_5, X_6) \quad (7)$$

Зауважимо, що представлений набір показників є одним з можливих варіантів і може формуватися експертом індивідуально для кожного окремого підприємства із врахуванням його специфіки. Тут дані, що мають числову природу, беруться з відповідних форм звітності підприємства, стандартів, технічних умов тощо. Дані, що не можуть бути виміряні кількісно, задаються на основі експертних суджень.

Етап 2 (Лінгвістичні змінні). Для того, щоб мати змогу оцінювати та опрацьовувати лінгвістичні показники X_{ij} , $i = \overline{1, N}$, $j = \overline{1, M_i}$, які характеризують дане підприємство з погляду його конкуренто спроможності, сформуємо єдину шкалу з п'яти якісних термів: ДН – дуже низький рівень показника X_{ij} , Н – низький рівень показника X_{ij} , С – середній рівень показника X_{ij} , В – високий рівень показника X_{ij} , ДВ – дуже високий рівень показника X_{ij} .

Для оцінки значень вихідної лінгвістичної змінної Y , що являє собою повну множину ступенів конкурентоспроможності підприємства, будемо використовувати ті ж терми: ДН, Н, С, В, ДВ.

Етап 3 (Побудова функцій належності). Задається вигляд функцій належності нечітких термів для контрольованих параметрів X_{ij} , $i = \overline{1, N}$, $j = \overline{1, M_i}$ та вихідної змінної Y . Для побудови функцій належності п'яти нечітких термів (ДН, Н, С, В, ДВ) вхідних факторів X_{ij} , $i = \overline{1, N}$, $j = \overline{1, M_i}$ та вихідної змінної Y необхідно відобразити діапазони їх змін на власних універсальних множинах за аналогією (табл. 1).

Таблиця 1

База даних для визначення рівня економічної безпеки

Узагальнені значення груп показників								Вага	Вихідна змінна
X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	w	Y
ДВ	В	В	ДВ	В	С	В	В	w_{11}^y	
ДВ	С	ДВ	ДВ	ДВ	С	В	В	w_{12}^y	
В	ДВ	В	В	В	ДВ	С	ДВ	w_{13}^y	
В	В	ДВ	С	ДВ	В	ДВ	В	w_{14}^y	
...	...	...	...	...	...	...	...	...	
ДН	Н	Н	ДН	Н	С	Н	Н	w_{51}^y	
ДН	С	ДН	ДН	ДН	С	Н	Н	w_{52}^y	
Н	ДН	Н	Н	Н	ДН	С	ДН	w_{53}^y	
Н	Н	ДН	С	ДН	Н	ДН	Н	w_{54}^y	

Джерело: [10, 14]

Етап 4 (Формування набору правил). Експертна система на базі нечітких знань повинна містити механізм нечітко-логічного висновку, щоб можна було визначати рівень економічної безпеки підприємства на основі всієї необхідної вихідної інформації, одержуваної від користувача. За допомогою функцій належності представимо математичну форму запису вирішального правила для визначення рівня ДВ економічної безпеки підприємства:

$$\begin{aligned} \mu^{ДВ}(X_1, \dots, X_8) = & w^{y_{11}} [\mu^{ДВ}(X_1) \mu^B(X_2) \mu^B(X_3) \mu^{ДВ}(X_4) \mu^B(X_5) \cdot \\ & \cdot \mu^C(X_6) \mu^B(X_7) \mu^B(X_8)] w^{y_{12}} [\mu^{ДВ}(X_1) \mu^C(X_2) \mu^{ДВ}(X_3) \mu^{ДВ}(X_4) \cdot \\ & \cdot \mu^{ДВ}(X_5) \mu^C(X_6) \mu^B(X_7) \mu^B(X_8)] w^{y_{13}} [\mu^B(X_1) \mu^{ДВ}(X_2) \cdot \\ & \cdot \mu^B(X_3) \mu^B(X_4) \mu^B(X_5) \mu^{ДВ}(X_6) \mu^C(X_7) \mu^{ДВ}(X_8)] w^{y_{14}} [\mu^B(X_1) \cdot \\ & \cdot \mu^B(X_2) \mu^{ДВ}(X_3) \mu^C(X_4) \mu^{ДВ}(X_5) \mu^B(X_6) \mu^{ДВ}(X_7) \mu^B(X_8)]. \end{aligned} \quad (8)$$

В свою чергу кожен з критеріїв $X_1, \dots, X_8$, що являють собою узагальнені значення вказаних груп показників, необхідно представити у вигляді математичних залежностей від вхідних факторів. Так, у табл. 2, представлений фрагмент бази даних для визначення рівня X_1 економічної безпеки у відповідності до функції належності.

Таблиця 2

База даних для визначення рівня X_1

Вхідні змінні					Вага	Вихідна змінна
X_{11}	X_{12}	X_{13}	X_{14}	X_{15}	W	X_1
ДВ	В	В	В	Н	W^{x1}_{11}	ДВ
В	В	ДВ	В	ДН	W^{x1}_{12}	
ДВ	ДВ	С	В	Н	W^{x1}_{13}	
...	...	...	...	...	...	...
ДН	Н	Н	Н	В	W^{x1}_{51}	ДВ
Н	Н	ДН	Н	В	W^{x1}_{52}	
ДН	ДН	С	Н	В	W^{x1}_{53}	

Джерело: [10]

Математична форма запису вирішального правила для визначення рівня ДВ інтелектуально-кадрової складової набуває вигляду:

$$\begin{aligned} \mu^{ДВ}(X_{11}, \dots, X_{15}) = & w^{x1}_{11} [\mu^{ДВ}(X_{11}) \mu^B(X_{12}) \mu^B(X_{13}) \mu^B(X_{14}) \cdot \\ & \cdot \mu^H(X_{15}) w^{x1}_{12} [\mu^H(X_{11}) \mu^B(X_{12}) \mu^{ДВ}(X_{13}) \mu^B(X_{14}) \mu^{ДН}(X_{15})] \cdot \\ & \cdot w^{x1}_{13} [\mu^{ДН}(X_{11}) \mu^{ДН}(X_{12}) \mu^C(X_{13}) \mu^B(X_{14}) \mu^H(X_{15})]. \end{aligned} \quad (9)$$

Подібним чином проводиться формування повного набору вирішальних правил та на їх основі виводиться система нечітких логічних рівнянь. Остаточне рішення моделі обирається таке, для якого функція належності вихідної змінної Y буде найбільшою для заданих значень контрольованих параметрів $X_{ij}, i = \overline{1, N}, j = \overline{1, M}_i$. При формуванні бази даних експерту необхідно задати ключові правила. Всі інші правила прийняття рішень будуть генеруватись при навчанні системи на реальних даних стосовно інших підприємств.

Етап 5 (Оцінка рівня показників). На даному етапі проводиться оцінка поточного рівня показників $X_{ij}, i = \overline{1, N}, j = \overline{1, M}_i$ і Y за фінансовою звітністю та експертними судженнями для різних часових періодів. Значення контрольованих параметрів $X_{ij}, i = \overline{1, N}, j = \overline{1, M}_i$, що точно потрапляють у задані для них інтервали $[\underline{X}_{ij}, \overline{X}_{ij}]$, будуть однозначно

відповідати їхнім термам. Якщо ж значення критерію знаходиться в проміжку між двома термами, то воно буде відповідати тому терму, функція належності якого для даного рівня показника є більшою.

В результаті застосування цього підходу отримується лінгвістичний опис рівня конкурентоспроможності підприємства, а також характеристика якості отриманих тверджень.

Висновки. Досліджуючи трансформацію поглядів на поняття економічної безпеки підприємства, нами зроблено висновок, що існують різні підходи до визначення самого поняття та системи показників економічної безпеки. Перспективним напрямком досліджень у цій сфері може бути обґрунтування використання конкретних показників економічної безпеки підприємства за окремими її складовими. Діагностування складових економічної безпеки є основою для розробки комплексу заходів протидії загрозам та підвищення рівня захищеності підприємства. Запропоновані методи експертного оцінювання в умовах обмеженості та неповноти інформації.

Література

1. Андрєєва В.Г. Критичний аналіз підходів до визначення фінансово-економічної стійкості як найважливішого елемента економічної безпеки підприємства / Т.Л. Зубко, В.Г. Андрєєва // *Економіка та управління в XXI столітті: аналіз тенденцій та перспективи розвитку: збірник тез наукових робіт II Міжнародної науково-практичної конференції (Київ–Будапешт–Відень, «30» березня 2016 року / Фінансово-економічний наукова рада, 2016, — С. 26 - 29.*
2. *Економічна діагностика [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./* Верховлядова Н.І. та ін. — Д.: Свідлер. — 2011. — 331 с.
3. Голіков І.В. Сутність та еволюція поняття економічна безпека // *Проблеми економіки - №1, 2014. — С. 309 – 314.*
4. Довбня С.Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С.Б. Довбня, Н.Ю. Гічова // *Фінанси України. — 2008. - №4. — С. 88 – 97.*
5. Доценко І.О. Формування системи оцінювання рівня економічної безпеки підприємства з урахуванням впливу підприємницьких ризиків // *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. — 2013. — Т.1. Випуск 1. — С. 69 – 78.*
6. Жихор О.Б., Куценко Т.М. *Економічна безпека: Навчальний посібник. — Харків: ХІБС УБС НБУ, 2013. — 144 с.*
7. *Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: [колективна онографія у 2т.]. - Дніпропетровськ: «ФОП Дробязко С.І.», 2014. — Т. 2. - 349 с.*
8. *Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення [Текст] / В. Т.Шлемко, І. Ф. Бінько; Рада національної безпеки і оборони України, Національний ін-т стратегічних досліджень. - К.: [б.в.], 1997. - 143 с. - (Національна безпека; вип. 2).*
9. *Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування [Текст]: монографія / І. В. Кривов'язюк; Луцький держ. технічний ун-т. - Луцьк: Надстир'я, 2007. - 260 с.*
10. Зубко Т.Л. *Методика визначення конкурентоспроможності підприємства (теоретичний аспект) / Т.Л. Зубко, С.В. Беляєва // Інноваційна економіка. Тернопіль. 2013. - №6 [44]. - С. 77 – 81.*
11. Ілляшенко С. М. *Економічний ризик: навчальний посібник / С.М. Ілляшенко. — К.: Центр навчальної літератури, 2009. — 220 с.*
12. Ковальов Д. *Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства / Д. Ковальов, І. Плетнікова // Економіка України. — 2008. — № 4. — С. 35–40.*
13. Краснова В.В. *Економічна діагностика: навчальний посібник / В.В. Краснова, М.В. Бандура. — Донецьк: ДонНУ, 2013. — 412 с.*

14. Матвійчук А.В. Аналіз та прогнозування розвитку фінансово-економічних систем із використанням теорії нечіткої логіки: монографія / А.В. Матвійчук. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 206 с.
15. Полозова Т.В. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства: проблемні аспекти / Т.В. Полозова, М.Ю. Журавель // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2010. - № 29. – С. 355 – 358.
16. Рета М.В. Методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / М.В. Рета, А.О. Іванова // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. - №21(994). – С. 29 – 37.
17. Сак Т.В. Діагностування рівня економічної безпеки підприємства в умовах обмеженості інформації // Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаїв. 2015. – Випуск 3. – С. 404 – 408.
18. Скриньковський Р.М. Економічна безпека підприємства: сутність, класифікація та система діагностики // Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського. – Випуск 3, 2015. – С. 414 – 418.
19. Філіппова С.В., Дашковський О.С. Система формування і забезпечення економічної безпеки підприємства // Економіка: реалії часу. - № 2(3), 2012. – С. 17 – 21. послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: economics.opu.ua/files/archive/2012/No2/17-21.pdf
20. Халіна В.Ю. Методичний підхід щодо оцінки рівня економічної безпеки підприємства // Економічна безпека і підприємництво. – Випуск 1(53), 2014. – С. 173 – 181.

Зубко Татьяна Леонидовна. Методика определения экономической безопасности предприятия. В статье исследованы научные подходы к сущности экономической безопасности предприятия, ее основные составляющие и факторы, влияющие на ее состояние. Предложенные методы экспертного оценивания в условиях ограниченности и неполноты информации. Рассматривается методический подход к оценке уровня экономической безопасности предприятия. В предложенном методическом подходе составляющие экономической безопасности сгруппированы следующим образом: финансовая, технико-технологическая, интеллектуально-кадровая, политико-правовая и экологическая, силовая. В соответствии с этим сформирована система показателей оценки уровня экономической безопасности. Рекомендовано применение метода нечеткой логики для оценки уровня экономической безопасности предприятия. безопасности предприятия, ее основные составляющие и факторы.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, экспертная оценка, система показателей оценки уровня экономической безопасности, нечеткая логика.

Zubko Tetyana. Method of determining of enterprise economic security. The article studies scientific approaches to the essence of economic security enterprise, its main components and the factors affecting its condition. The proposed methods of expert estimation with limited and incomplete information. Seen a methodical approach to assessment of the level of economic security. In the proposed methodological approach, the components of economic security are grouped as follows: financial, technological, intellectual and human resources, political, legal and environmental power. In accordance with this the system of indicators to measure economic security. The recommended method application of fuzzy logic to assess the level of economic security.

Keywords: economic security of the company, expert assessment of the system-level assessment of indicators of economic security, fuzzy logic.